कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता

॥ अथ तृतीय काण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

हरिः ओम्॥ प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति स तपोऽतप्यत स सर्पानसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स द्वितीयमतप्यत स वयाग्ं स्यसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स तृतीयमतप्यत स एतं दीक्षितवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजत यत्तपस्तप्त्वा दीक्षितवादं वदति प्रजा एव तद्यजमानः [१] सृजते यद्वै दीक्षितोऽमेध्यं पश्यत्यपाऽस्माद्दीक्षा क्रामति नीलमस्य हरो व्येत्यबद्धं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाग् श्रेष्ठो दीक्षे मा मा हासीरित्याह नाऽस्माद्दीक्षाऽप क्रामति नाऽस्य नीलं न हरो व्येति यद्वै दीक्षितमभिवर्षति दिव्या आपोऽशान्ता ओजो बलं दीक्षां [२] तपोऽस्य निर्घ्नन्त्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त बलं धत्त मा मे दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव सर्वमात्मन्धत्ते नाऽस्यौजो बलं न दीक्षां न तपो निर्घ्नन्त्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता सोऽस्मादेतर्हि तिर इव यर्हि याति तमीश्वरग्ं रक्षाग्ंसि हन्तो [३] र्भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुर एता ते अस्त्वित्याह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिस्तमेवाऽन्वारभते स एनग्ं सं पारयत्येदमगन्म देवयजनं पृथिव्या इत्याह देवयजनग्ग् ह्येष पृथिव्या आगच्छति यो यजते विश्वे देवा यदजुषन्त पूर्व इत्याह विश्वे ह्येतद्देवा जोषयन्ते यद्ब्राह्मणा ऋक्सामाभ्यां यजुषा सन्तरन्त इत्याहक्सामाभ्याग् ह्येष यजुषा सन्तरति यो यजते रायस्पोषेण समिषा मदेमेत्याहाऽशिषमेवैतामा शास्ते॥[४]

यजमानो दीक्षाग्ं हन्तो ब्राह्मणाश्चतुर्विग्ंशतिश्च॥3.1.1॥

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाग्ं साम्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूताद्यो वै सोमग्ं राजानग्ं साम्राज्यं लोकं गमयित्वा क्रीणाति गच्छति स्वानाग्ं साम्राज्यं छन्दाग्ंसि खलु वै सोमस्य राज्ञः साम्राज्यो लोकः पुरस्ताथ्सोमस्य क्रयादेवमभि मन्त्रयेत साम्राज्यमेवै- [५] नं लोकं गमयित्वा क्रीणाति गच्छति स्वानाग्ं साम्राज्यं यो वै तानूनप्त्रस्य प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति ब्रह्मवादिनो वदन्ति न प्राश्नन्ति न जुह्वत्यथ क्व तानूनप्त्रं प्रति तिष्ठतीति प्रजापतौ मनसीति ब्रूयात्त्रिरव जिघ्रेत्प्रजापतौ त्वा मनसि जुहोमीत्येषा वै तानूनप्त्रस्य प्रतिष्ठा य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठति यो [६] वा अध्वर्योः प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति यतो मन्येताऽनभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठन्ना श्रावयेदेषा वा अध्वर्योः प्रतिष्ठा य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठति यदभिक्रम्य जुहुयात्प्रतिष्ठाया इयात्तस्माथ्समानत्र तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्यै यो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्ववानेव भवति स्त्रुग्वा अस्य स्वं वायव्यमस्य [७] स्वं चमसोऽस्य स्वं यद्वायव्यं वा चमसं वाऽनन्वारभ्याऽऽश्रावयेथ्स्वादियात्तस्मादन्वारभ्याऽऽश्राव्यग्ग् स्वादेव नैति यो वै सोममप्रतिष्ठाप्य स्तोत्रमुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः सोमो भवत्यप्रतिष्ठितः स्तोमोऽप्रतिष्ठितान्युक्थान्यप्रतिष्ठितो यजमानोऽप्रतिष्ठितोऽध्वर्युर्वायव्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसोऽस्य प्रतिष्ठा सोमः स्तोमस्य स्तोम उक्थानां ग्रहं वा गृहीत्वा चमसं वोन्नीय स्तोत्रमुपाकुर्यात्प्रत्येव सोमग्ग् स्थापयति प्रति स्तोमं प्रत्युक्थानि प्रति यजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युः॥[८]

एव तिष्ठति यो वायव्यमस्य ग्रहंवैकान्न विग्ंशतिश्च॥3.1.2॥

यज्ञं वा एतथ्सं भरन्ति यथ्सोमक्रयण्यै पदं यज्ञमुखग्ं हविर्धाने यर्हि हविर्धाने प्राची प्रवर्तयेयुस्तर्हि तेनाऽक्षमुपाऽञ्ज्याद्यज्ञमुख एव यज्ञमनु सं तनोति प्राञ्चमग्निं प्र हरन्त्युत्पत्नीमा नयन्त्यन्वनाग्ंसि प्र व र्तयन्त्यथ वा अस्यैष धिष्णियो हीयते सोऽनु ध्यायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा [९] प्रजां पशून् यजमानस्य शमयितोर्यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं नयन्ति तर्हि तस्य पशुश्रपणग्ं हरेत्तेनैवैनं भागिनं करोति यजमानो वा आहवनीयो यजमानं वा एतद्वि कर्षन्ते यदाहवनीयात्पशुश्रपणग्ं हरन्ति स वैव स्यान्निर्मन्थ्यं वा कुर्याद्यजमानस्य सात्मत्वाय यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य प्रत्याख्यायमव द्येथ्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्ये पशुं विमथ्नीरन् यस्तान्कामयेताऽऽर्तिमार्छेयुरिति कुविदङ्गेति नमोवृक्तिवत्यर्चाऽऽग्नीध्रे जुहुयान्नमोवृक्तिमेवैषां वृङ्क्ते ताजगार्तिमार्छन्ति॥[१०]

भूत्वा ततष्षड्विग्ंशतिश्च॥3.1.3॥

प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जाताश्च या इमाः। तस्मै प्रति प्र वेदय चिकित्वाग्ं अनु मन्यताम्॥ इमं पशुं पशुपते ते अद्य बध्नाम्यग्ने सुकृतस्य मध्ये। अनु मन्यस्व सुयजा यजाम जुष्टं देवानामिदमस्तु हव्यम्॥ प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्ति पूर्वे प्राणमङ्गेभ्यः पर्याचरन्तम्। सुवर्गं याहि पथिभिर्देवयानैरोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः॥ येषामीशे [११] पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम्। निष्क्रीतोऽयं यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु॥ ये बध्यमानमनु बध्यमाना अभ्यैक्षन्त मनसा

चक्षुषा च। अग्निस्ताग्ं अग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संविदानः॥ य आरण्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः। वायुस्ताग्ं अग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संविदानः॥ प्रमुञ्चमाना [१२] भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः। उपाकृतग्ं शशमानं यदस्थाज्जीवं देवानामप्येतु पाथः॥ नाना प्राणो यजमानस्य पशुना यज्ञो देवेभिः सह देवयानः। जीवं देवानामप्येतु पाथः सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः॥ यत्पशुर्मायुमकृतोरो वा पद्भिराहते। अग्निर्मा तस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वग्ंहसः॥ शमितार उपेतन यज्ञं [१३] देवेभिरिन्वितम्। पाशात्पशुं प्र मुञ्चत बन्धाद्यज्ञपतिं परि॥ अदितिः पाशं प्र मुमोक्त्वेतं नमः पशुभ्यः पशुपतये करोमि। अरातीयन्तमधरं कृणोमि यं द्विष्मस्तस्मिन्प्रति मुञ्चामि पाशम्॥ त्वामु ते दधिरे हव्यवाहग्ं शृतंकर्तारमुत यज्ञियं च। अग्ने सदक्षः सतनुर्हि भूत्वाऽथ हव्या जातवेदो जुषस्व॥ जातवेदो वपया गच्छ देवान्त्वग्ं हि होता प्रथमो बभूथ। घृतेन त्वं तनुवो वर्धयस्व स्वाहाकृतग्ं हविरदन्तु देवाः॥ स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा॥[१४]

ईशे प्रमुञ्चमाना यज्ञं त्वग्ं षोडश च॥3.1.4॥

प्राजापत्या वै पशवस्तेषाग्ं रुद्रोऽधिपतिर्यदेताभ्यामुपाकरोति ताभ्यामेवैनं प्रतिप्रोच्याऽऽलभत आत्मनोऽनावस्काय द्वाभ्यामुपाकरोति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्या उपाकृत्य पञ्च जुहोति पाङ्क्ताः पशवः पशूनेवाव रुन्धे मृत्यवे वा एष नीयते यत्पशुस्तं यदन्वारभेत प्रमायुको यजमानः स्यान्नाना प्राणो यजमानस्य पशुनेत्याह व्यावृत्त्यै [१५] यत्पशुर्मायुमकृतेति जुहोति शान्त्यै शमितार उपेतनेत्याह

यथायजुरेवैतद्वपायां वा आह्रियमाणायामग्नेर्मेधोऽप क्रामति त्वामु ते दधिरे हव्यवाहमिति वपामभि जुहोत्यग्नेरेव मेधमव रुन्धेऽथो शृतत्वाय पुरस्ताथ्स्वाहाकृतयो वा अन्ये देवा उपरिष्टाथ्स्वाहाकृतयोऽन्ये स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहेत्यभितो वपां जुहोति तानेवोभयान्प्रीणाति॥[१६]

व्यावृत्या अभितो वपां पञ्च च॥3.1.5॥

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरत्या देवताभ्यो वृश्च्यते पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाऽऽग्नीध्रमभि मृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या स्रुचो वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सदो यथादेवतमेव यज्ञमुप चरति न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवति युनज्मि ते पृथिवीं ज्योतिषा सह युनज्मि वायुमन्तरिक्षेण [१७] ते सह युनज्मि वाचग्ं सह सूर्येण ते युनज्मि तिस्रो विपृचः सूर्यस्य ते। अग्निर्देवता गायत्री छन्द उपाग्ंशोः पात्रमसि सोमो देवता त्रिष्टुप्छन्दोऽन्तर्यामस्य पात्रमसीन्द्रो देवता जगती छन्द इन्द्रवायुवोः पात्रमसि बृहस्पतिर्देवताऽनुष्टुप्छन्दो मित्रावरुणयोः पात्रमस्यश्विनौ देवता पङ्क्तिश्छन्दोऽश्विनोः पात्रमसि सूर्यो देवता बृहती [१८] छन्दः शुक्रस्य पात्रमसि चन्द्रमा देवता सतोबृहती छन्दो मन्थिनः पात्रमसि विश्वे देवा देवतोष्णिहा छन्द आग्रयणस्य पात्रमसीन्द्रो देवता ककुच्छन्द उक्थानां पात्रमसि पृथिवी देवता विराट्छन्दो ध्रुवस्य पात्रमसि॥[१९]

अन्तरिक्षेण बृहतीत्रयस्त्रिग्ंशच्च॥3.1.6॥

इष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमानस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽरिष्टुः क्षीयत आसन्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्याश्चिदभिशस्त्या इति पुरा प्रातरनुवाकाज्जुहुयादात्मन एव तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यतेऽनार्त्यै संवेशाय त्वोपवेशाय त्वा गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अभिभूत्यै स्वाहा प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं देवतासु वा एते प्राणापानयो [२०] व्यायच्छन्ते येषाग्ं सोमः समृच्छते संवेशाय त्वोपवेशाय त्वेत्याह छन्दाग्ंसि वै संवेश उपवेशश्छन्दोभिरेवाऽस्य छन्दाग्ंसि वृङ्क्ते प्रेतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिजित्यै मरुत्वतीः प्रतिपदो विजित्या उभे बृहद्रथन्तरे भवत इयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेवैनमन्तरेत्यद्य वाव रथन्तरग्ग् श्वो बृहदद्याश्वादेवैनमन्तरेति भूतं [२१] वाव रथन्तरं भविष्यद्बृहद्भूताश्चैवैनं भविष्यतश्चाऽन्तरेति परिमितं वाव रथन्तरमपरिमितं बृहत्परिमिताच्चैवैनमपरिमिताच्चाऽन्तरेति विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनाऽस्पर्धेताग्ं स एतज्जमदग्निर्विहव्यमपश्यत्तेन वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृङ्क्त यद्विहव्यग्ं शस्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते यस्य भूयाग्ंसो यज्ञक्रतव इत्याहुः स देवता वृङ्क्त इति यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्ताथ्स्यादुक्थ्यं कुर्वीत यद्युक्थ्यः स्यादतिरात्रं कुर्वीत यज्ञक्रतुभिरेवाऽस्य देवता वृङ्क्ते वसीयान्भवति॥[२२]

प्राणापानयोर्भूतं वृङ्क्ते ऽष्टाविग्ंशतिश्च॥3.1.7॥

निग्राभ्याः स्थ देवश्रुत आयुर्मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयताऽपानं मे तर्पयतव्यानं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयताऽऽत्मानं मे तर्पयताऽङ्गानि मे तर्पयत प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गृहान्मे तर्पयत गणान्मे तर्पयत सर्वगणं मा तर्पयत तर्पयत मा [२३] गणा मे मा वि तृषन्नोषधयो वै सोमस्य

विशो विशः खलु वै राज्ञः प्रदातोरीश्वरा ऐन्द्रः सोमोऽवीवृधं वो मनसा सुजाता ऋतप्रजाता भग इद्वः स्याम। इन्द्रेण देवीर्वीरुधः संविदाना अनु मन्यन्ताग्ं सवनाय सोममित्याहौषधीभ्य एवैनग्ग् स्वायै विशः स्वायै देवतायै निर्याच्याऽभि षुणोति यो वै सोमस्याऽभिषूयमाणस्य [२४] प्रथमोऽग्ंशुः स्कन्दति स ईश्वर इन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून् यजमानस्य निर्हन्तोस्तमभि मन्त्रयेताऽऽ माऽस्कान्थ्सह प्रजया सह रायस्पोषेणेन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याशिषमेवैतामा शास्त इन्द्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनामनिर्घाताय द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनु संचरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः॥[२५]

तर्पयत माऽभिषूयमाणस्य यश्च दश च॥3.1.8॥

यो वै देवान्देवयशसेनाऽर्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेन देवयशस्येव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येषु यान्प्राचीनमाग्रयणाद्ग्रहान् गृह्णीयात्तानुपाग्ंशु गृह्णीयाद्यानूर्ध्वाग् स्तानुपब्दिमतो देवानेव तद्देवयशसेनाऽर्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेन देवयशस्येव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येष्वग्निः प्रातःसवने पात्वस्मान् वैश्वानरो महिना विश्वशं भूः। स नः पावको द्रविणं दधा– [२६] त्वायुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम॥ विश्वे देवा मरुत इन्द्रो अस्मानस्मिन्द्वितीये सवने न जह्युः। आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानाग्ं सुमतौ स्याम॥ इदं तृतीयग्ं सवनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त। ते सौधन्वनाः सुवरानशानाः स्विष्टिं नो अभि वसीयो नयन्तु॥ आयतनवतीर्वा अन्या आहुतयो हूयन्तेऽनायतना अन्या या आघारवतीस्ता आयतनवतीर्याः [२७] सौम्यास्ता अनायतना

ऐन्द्रवायवमादायाऽऽघारमाघारयेदध्वरो यज्ञोऽयमस्तु देवा ओषधीभ्यः पशवे नो जनाय विश्वस्मै भूतायाऽध्वरोऽसि स पिन्वस्व घृतवद्देव सोमेति सौम्या एव तदाहुतीरायतनवतीः करोत्यायतनवान्भवति य एवं वेदाऽथो द्यावापृथिवी एव घृतेन व्युनत्ति ते व्युत्ते उपजीवनीये भवत उपजीवनीयो भवति [२८] य एवं वेदैष ते रुद्र भागो यं निरयाचथास्तं जुषस्व विदेर्गौपत्यग्ं रायस्पोषग्ंसुवीर्यग्ं संवथ्सरीणाग् स्वस्तिम्॥ मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजथ्स नाभानेदिष्ठं ब्रह्मचर्यं वसन्तं निरभजथ्स आऽगच्छथ्सोऽब्रवीत्कथा मा निरभागिति न त्वा निरभाक्षमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे सत्रमासते ते [२९] सुवर्गं लोकं न प्र जानन्ति तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशवस्ताग् स्ते दास्यन्तीति तदेभ्योऽब्रवीत्ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशव आसन्तानस्मा अददुस्तं पशुभिश्चरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आऽगच्छथ्सोऽब्रवीन्मम वा इमे पशव इत्यदुर्वै [३०] मह्यमिमानित्यब्रवीन्न वै तस्य त ईशत इत्यब्रवीद्यद्यज्ञवास्तौ हीयते मम वै तदिति तस्माद्यज्ञवास्तु नाऽभ्यवेत्यग्ं सोऽब्रवीद्यज्ञे माऽऽ भजाऽथ ते पशून्नाऽभि मग्ग् स्य इति तस्मा एतं मन्थिनः सग्ग् स्रावमजुहोत्ततो वै तस्य रुद्रः पशून्नाऽभ्यमन्यत यत्रैतमेवं विद्वान्मन्थिनः सग्ग् स्रावं जुहोति न तत्र रुद्रः पशूनभि मन्यते॥[३१]

दधात्वायतनवतीर्या उप जीवनीयो भवति तेऽदुर्वै यत्रैतमेकादश च॥3.1.9॥

जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक्। यद्वाचो मधुमत्तस्मिन्मा धाः स्वाहा सरस्वत्यै॥ ऋचा स्तोमग्ं समर्धय गायत्रेण रथन्तरम्। बृहद्गायत्रवर्तनि॥ यस्ते द्रप्स स्कन्दति यस्ते अग्ंशुर्बाहुच्युतो धिषणयोरुपस्थात्। अध्वर्योर्वा परि यस्ते

पवित्राथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि॥ यो द्रप्सो अग्ंशुः पतितः पृथिव्यां परिवापात्– [३२] पुरोडाशात्करम्भात्। धानासोमान्मन्थिन इन्द्र शुक्राथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि॥ यस्ते द्रप्सो मधुमाग्ं इन्द्रियावान्थ्स्वाहाकृतः पुनरप्येति देवान्। दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षाथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि॥ अध्वर्युर्वा ऋत्विजां प्रथमो युज्यते तेन स्तोमो योक्तव्य इत्याहुर्वागग्रेगा अग्र एत्वृजुगा देवेभ्यो यशो मयि दधती प्राणान्पशुषु प्रजां मयि [३३] च यजमाने चेत्याह वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्ति वास्तु वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्ग्रहान्गृहीत्वा बहिष्पवमानग्ं सर्पन्ति पराञ्चो हि यन्ति पराचीभिः स्तुवते वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योप तिष्ठते यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेवाऽकर्विष्णो त्वं नो अन्तमः शर्म यच्छ सहन्त्य। प्र ते धारा मधुश्चुत उथ्सं दुह्रते अक्षितमित्याह यदेवाऽस्य शयानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेनाऽऽप्याययति॥[३४]

परिवापात्प्रजां मयि दुह्रते चतुर्दश च||3.1.10||

अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवेदिवे। यशसं वीरवत्तमम्॥ गोमाग्ं अग्नेऽविमाग्ं अश्वी यज्ञो नृवथ्सखा सदमिदप्रमृष्यः। इडावाग्ं एषो असुर प्रजावान्दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान्॥ आ प्यायस्व सं ते॥ इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये। अस्माकमस्तु केवलः॥ तन्नस्तुरीपमध पोषयित्नु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व। यतो वीरः [३५] कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः॥ शिवस्त्वष्टरिहाऽऽ गहि विभुः पोष उत त्मना। यज्ञेयज्ञे न उदव॥ पिशंगरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः। प्रजां त्वष्टा वि ष्यतु नाभिमस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः॥ प्र णो

देव्या नो दिवः॥ पीपिवाग्ंसग्ं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः। धुक्षीमहि प्रजामिषम्॥[३६] ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्चुतः। तेषां ते सुम्नमीमहे॥ यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः। यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टस्तग्ं सरस्वन्तमवसे हुवेम॥ दिव्यग्ं सुपर्णं वयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम्। अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तं तग्ं सरस्वन्तमवसे हुवेम॥ सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा। जुषस्व हव्य- [३७] माहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः॥ या सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुषूमा बहुसूवरी। तस्यै विश्पत्नियै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन॥ इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः॥ असितवर्णा हरयः सुपर्णा मिहो वसाना दिवमुत्पतन्ति। त आऽववृत्रन्थ्सदनानि कृत्वाऽऽदित्पृथिवी घृतैर्व्युद्यते॥ हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात इव ध्रजीमान्। शुचिभ्राजा उषसो [३८] नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः॥ आ ते सुपर्णा अमिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदम्। शिवाभिर्न स्मयमानाभिराऽगात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा॥ वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति। यदेषां वृष्टिरसर्जि॥ पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय दिवश्चिथ्सानु रेजत स्वने वः। यत्क्रीडथ मरुतः [३९] ऋष्टिमन्त आप इव सध्रियञ्चो धवध्वे॥ अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन। दृतिग्ं सु कर्ष विषितं न्यञ्चग्ं समा भवन्तूद्वता निपादाः॥ त्वं त्या चिदच्युताग्ने पशुर्न यवसे। धामा ह यत्ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्वसः॥ अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य धाम। याश्च [४०] माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संदधुः पृष्टबन्धो॥ दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः। अर्वाङेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः॥ पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद्विदथेष्वाभुवः। अत्यं न मिहे वि

नयन्ति वाजिनमुथ्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्॥ उदप्रुतो मरुतस्ताग्ं इयर्त वृष्टिं [४१]
ये विश्वे मरुतो जुनन्ति। क्रोशाति गर्दा कन्येव तुन्ना पेरुं तुञ्जाना पत्येव जाया॥
घृतेन द्यावापृथिवी मधुना समुक्षत पयस्वतीः कृणुताऽऽप ओषधीः। ऊर्जं च तन्न
सुमतिं च पिन्वथ यत्रा नरो मरुतः सिञ्चथा मधु॥ उदु त्यं चित्रम्॥
और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदा हुवे। अग्निग्ं समुद्रवाससम्॥ आ सवग्ं सवितुर्यथा
भगस्येव भुजिग्ं हुवे। अग्निग्ं समुद्रवाससम्॥ हुवे वातस्वनं कविं पर्जन्यक्रन्द्यग्ं
सहः। अग्निग्ं समुद्रवाससम्॥[४२]

वीर इषग्ं हव्यमुषसो मरुतश्च वृष्टिं भगस्य द्वादश च॥3.1.11॥

प्रजापतिरकामयतैष ते गायत्रो यज्ञं वै प्रजापतेर्जायमानाः प्राजापत्या यो वा अयथा देवतमिष्टग्ं॥ निग्राभ्यास्थ्स यो वै देवाञ्जुष्टोऽग्निना रयिमेकादश॥11॥

प्रजापतिरकामयत प्रजापतेर्जायमाना व्यायच्छन्त्ते मह्यमिमान्माया मायिनां द्विचत्वारिग्ंशत्॥४२॥

प्रजापतिरकामयताऽग्निग्ं समुद्रवाससम्॥

॥ हरिः ओम्॥

॥ श्री कृष्णार्पणमस्तु॥

॥ इति तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥